

*Doctoral Research
Докторантски изследвания*

МРЕЖОВОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО – УСЛОВИЕ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА САМОТАТА ПРИ ДЕЦАТА

Александра Ковачева

Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

Резюме. Научният труд осъществява анализ на понятието и проявлението на детската самота и добрите практики в тази област. На тази база предлага разработен модел за мрежово сътрудничество между организации и институции за справяне със самотата при деца от предучилищна и начална училищна възраст.

Keywords: collaboration, networking, children's loneliness, prevention

Настоящото изследване представя иновативен по своя характер модел за мрежово сътрудничество между организации и институции за справяне с проблема самота при децата. Моделът е съставен на база теоретичен анализ и анкетно онлайн изследване с неправителствени организации. Екип от педагози състави „дърво на проблемите“ на тема: „Наличие на самота при деца от предучилищна и начална училищна възраст“ (схема 1). Един от основните проблеми, които специалистите идентифицираха, е непознаването на добри практики и липса на възможности за обмяна на опит на национално и международно ниво, което инициира разработването на стъпки и насоки за неговото преодоляване.

Съвременното общество се повлиява от непрекъснато променящата се среда. Настъпилите промени принуждават организациите да реагират съвременно по отношение продължителността на цикъла за разработване на нови продукти и услуги.

Бързо променящото се общество, от което детската градина и училището са част, оказва влияние върху характеристиките на децата и учениците, предметното съдържание и съобразените с него методи, начин на работа и взаимодействие със заинтересованите страни.

Социално-икономическата ситуация в национален и световен мащаб създава противоречие между очакванията на хората и действителното състояние, което води до самота. Явлението самота се среща още при грехопадението и

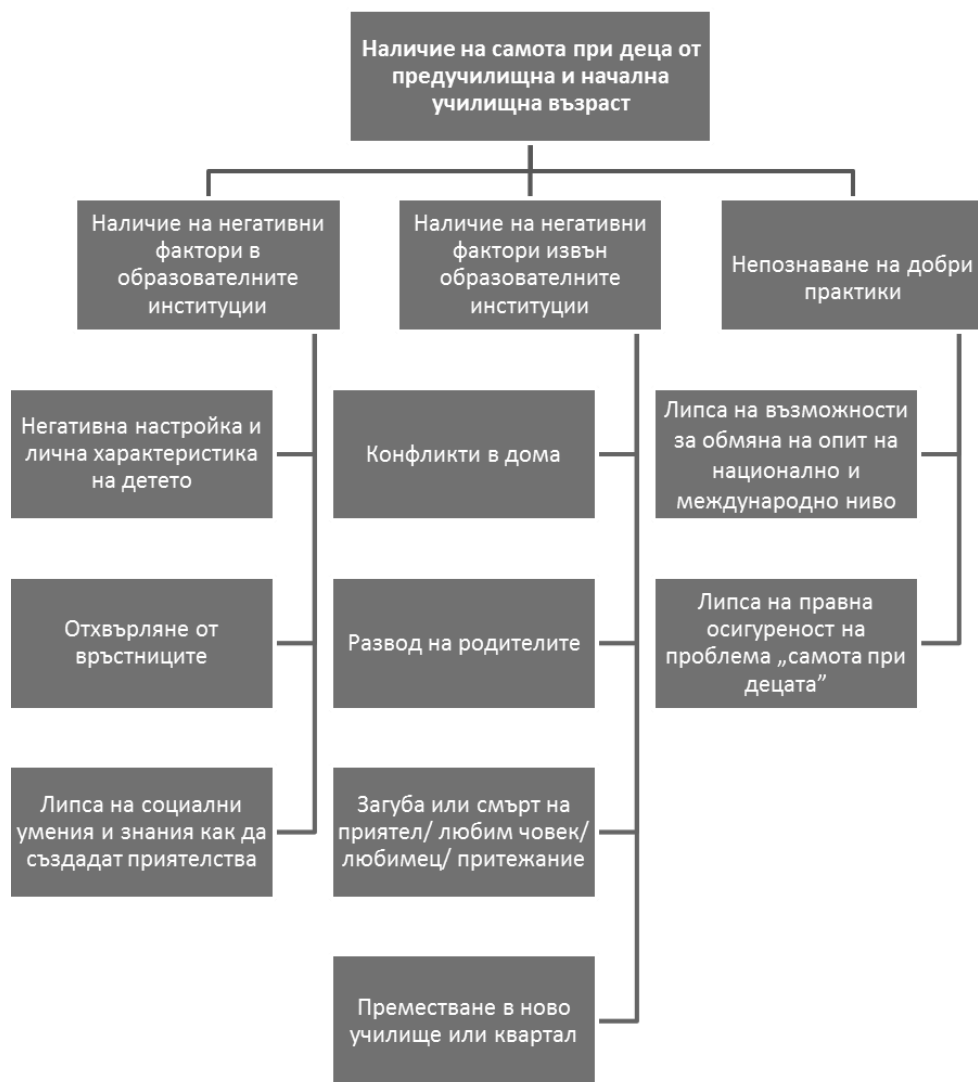

Схема 1. Дърво на проблемите

прогонването на Адам и Ева в прочита на свещени книги като Библията. Днес е все по-осезаемо наличието на това явление не само при възрастни, но и при деца от предучилищна и начална училищна възраст.

Детската самота е особено опасно психосоциално явление с проекции върху всеки аспект на детското развитие. Тогава, когато детето има нужда от емоционално взаимодействие с другия, от подкрепа и споделяне, когато овладява социален опит и се социализира. Самотата значително увеличава възможността от ниско социално предпочитание в детството и тревожни и депресивни симптоми в юношеска възраст (Fontaine et al, 2009).

Често самотата не е основен проблем, а следствие на други няколко, съпроваждащи го. Това явление се провокира от различни източници и предполага обхващане на различни по същност проблеми, като деинституционализация, приемна грижа, разпадане на семейството, финансова криза и бедност на българското семейство, конфликти в семейството, ранно и трайно непосещаване на образователни организации, незаписване на учениците, миграции на населението вътре в страната, ценностна система и др.

От осъществено онлайн анкетно проучване с неправителствения сектор в периода октомври – ноември 2014 година стана ясно, че е необходима колаборация на институции и организации за овладяване на това явление.

Мрежовата организационна форма се явява ново предложение, алтернатива за преодоляване на проблема. Акцентът при нея се поставя върху отношения на сътрудничество, които са приложими в рамките на, така и през границите на организациите.

Предпоставка за навлизането на мрежовата форма са новомедийните форми от рода на Myspace, Facebook, Twitter, Netlog, eTwinning. Те се основават на нов тип групови комуникации и нов тип групови структури, които се организират както на професионален принцип, така и на нов тип познания. Излизайки извън рамките на виртуалното, те предоставят възможност за сътрудничество в едно и също пространство и време. Медиализирането на обществото засегна и проектира множество вътрешни трансформации и реструктуризации, които получиха общосоциални проекции и в сферата на образованието (Пейчева, 2010). Този процес засегна субекти на различна възраст. Споровете дали онлайн комуникацията оказва негативно влияние, или не ще продължават да будят интерес още дълго време. Факт е, че самотата днес е водещ проблем въпреки възможностите, които предоставят новите комуникационни технологии (Aleksandrova, 2010; Vladimirova, 2010).

Съществува мнение, че именно тези форми на комуникация са причината за отчуждение един от друг и проявление на самота. Другата гледна точка защитава тезата, че именно те осигуряват комуникация, така необходима на всеки от нас, помагат да открием приятели, да станем част от интригуващи ни мероприятия.

В забързаното ежедневие децата често остават сами у дома, без вниманието на родители или приятели. В този случай новите технологии подпомагат връзката с детето (телефони, проследяващи устройства, записи на електронни бележки и др.), но в същото време и разкриват един необятен свят пред детето, който крие множество заплахи.

На базата на тези констатации и успешните практики, осъществени в мрежа, предлагаме Модел за мрежово сътрудничество между организации и институции за справяне със самотата при деца, и по-конкретно от предучилищна и начална училищна възраст.

За да представим Модела, е необходимо да изясним понятието „мрежа“: „Мрежата се очертава все повече като *организационна форма за професионално развитие и подобряване на детските градини/училищата*. Чрез мрежите, в които участват, образователните организации осигуряват по-добро осъществяване на различните потребности на своите ученици“ (Kovacheva, 2011).

В настоящия труд под „работа в мрежа“ ще разбираме: съвместен проект/дейност, който насърчава сътрудничество и обучение в областта на работата с деца и ученици, който спомага за изграждането на капацитет и възможност за иновации в организациите, справяне с актуален проблем (в случая самотата при деца), обмен на опит, експертни знания, умения и добри практики между лицата, включени в работата с деца и ученици¹⁾.

Според Р. Carmichael развитието на мрежовата дейност на училищата е част от цялостната система за промяна, изискваща училищните институции да взаимодействат с кръг от външни организации, да привличат финансиране от множество източници, както и да работят с информация, мнения и политики от различни източници (Carmichael et al, 2006). Ch. Kubiak и J. Bertran (2010) смятат, че бъдещото развитие на дейността на училищата и институциите, с които работят, е мрежовата форма на работа. Тази форма предполага систематичност, колегиалност и партньорство.

Необходимо е да отбележим, че участието в мрежата е доброволно. От това следва, че мениджърите трябва да имат знания и умения за управление, което да бъде прието и ефективно, въпреки че не е формално наложено. Неиерархичното функциониране на мрежата изисква прилагане на демократичен стил на управление, посочен като най-удовлетворителен от Д. Тодорина (2005), т.е. фактор за преодоляването на самотата при деца се оказва управлението на детски градини, училища и обслужващи звена.

Преодоляването на самотата при деца изисква силно чувство за споделена цел, която определя специфични нагласи и подготовка на участниците за съвместна дейност. Това, от своя страна, изисква провеждане на преговори около стратегически подходи за справяне с проблема „детска самота“, организиране на срещи между страните, които имат отношение по въпроса, както и засилване на информационния поток и осигуряване на новосъздадената мрежа от ресурси.

В ръководството на мрежата, по примера на Англия, е необходимо да бъдат включени директори, главни учители и други представители от цялата мрежа (Kubiak & Bertram, 2010).

Тези мрежи в световен мащаб са създадени, за да се справят с проблеми от различно естество, бързо и ефикасно, с наличието на минимални средства, тъй като работят в колаборация. По този начин се избягва повторното финансиране на една и съща дейност от различни организации и институции. Успешен пример е Механизъм за междуинституционално партньорство в подкрепа на родителите, реализиран по проект „Семейство за всяко дете“ на УНИЦЕФ в Шумен²⁾. За справяне с проблема „самота при деца“ предлагаме този модел на работа.

Партньорската мрежа ще осигури обединяване на усилията, ресурсите и отговорностите на институциите: училища и детски градини, семейство, община Благоевград с властови и организационни ресурси и стратегии, дирекция „Социално подпомагане“, отдел „Закрила на детето“, екипи на новите услуги по проектите на плана за действие на национално ниво, неправителствени организации, работещи по проблемите на децата, семейноконсултативни центрове и др.

Целта на Модела за междуинституционално сътрудничество е да минимизира вероятността от поява на самота при децата чрез подкрепа на семейства, живеещи в бедност, многодетни семейства, самотни и непълнолетни майки, превенция на риска от недобра грижа за децата, майки в риск да изоставят децата си. Осигуряване на сигурна и подкрепяща образователна среда за най-малките – деца и ученици.

Съществуващите развити услуги по превенция и подкрепа на родители са добра основа за стартиране на кампанията, като впоследствие е необходимо да се развият и нови услуги.

За реализацията на Модела за мрежово сътрудничество (схема 2) се предвижда да бъдат проведени следните дейности:

- провеждане на работни срещи;
- развитие на стратегии както за механизъм за работа на мрежата, така и за действие при конкретни казуси (могат да се използват стратегиите, които са развити в помагало „Да общуваме“, разработено по дисертационния труд);
- провеждане на обучителни семинари с педагогически специалисти;
- провеждане на семинари;
- информационни кампании;
- създаване на информационен портал за мрежово сътрудничество (добър пример е успешно действащата e-Twinning).

За споделянето на добри педагогически практики – извънкласни и допълнителни форми за педагогическо взаимодействие, сред участниците в Модела и извън тях е необходимо организиране на кръгла маса или друга форма за

Схема № 2. Модел за мрежово сътрудничество

ефективно информирание. Регионалните инспекторати също са добри партньори, които ще окажат методическа подкрепа и координиране на дейността на педагогическите специалисти, както и на сформираните в училищата и в детските градини екипи за подпомагане на обучението и възпитанието на деца/ученици със СОП (чл.28, ал.6, чл.37, ал. 3 от ППЗНП, чл. 26, ал. 1 от Наредба № 1 /23.01.2009 г. на МОН), тъй като те са една от застрашените групи от самота.

Вследствие на горепосочените приоритетни дейности ще се създадат условия за обмен на иновативни педагогически практики и контрол. Организационно-координиращи дейности съвместно с представители на общините и ДСП ще допринесат за оптимизиране на дейността на Модела за мрежово сътрудничество.

БЕЛЕЖКИ

1. http://www.youthbg.info/bg/youth_in_action/4/1/ – 11.10.2014 г.).
2. ДАЗД, „Връзки, раздели, срещи“, 2014.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Aleksandrova, N. (2010). *Stareeneto, psihologicheski karakteristiki*. Sofia: Univ. izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“ [Александрова, Н. (2010). *Стареенето, психологически характеристики*. София: Унив. издателство „Св. Климент Охридски“].
- Vladimirova, K. (2010). *Pofesionalizatsiya na uslugite na vazrastni i zavisimi hora*. Sofiya: Natsionalna agentsiya na Frantsia „Leonardo da Vinchi“ [Владимирова, К. (2010). *Професионализация на услугите на възрастни и зависими хора*. София: Национална агенция на Франция „Леонардо да Винчи“].
- Kovacheva, A. (2012). *Uchilishtni mrezhi za obuchenie v Angliya: Usloviya za razvitie. Pedagogika, 7* [Ковачева, А. (2012). *Училищни мрежи за обучение в Англия: Условия за развитие. Педагогика, 7*].
- Peucheva, D. (2010). *Publichnost i kultura. Samoopublichnostyavaneto kato nov kulturen fenomen. V: Granitsite na kulturologiyata*. Blagoevgrad: Univ. izdatelstvo „Neofit Rilski“ [Пейчева, Д. (2010). *Публичност и култура. Самоопубличностяването като нов културен феномен. В: Границите на културологията*. Благоевград: Унив. издателство „Неофит Рилски“].
- Todorina, D. (2005). *Menidzhmant na klasa*. Blagoevgrad: Univ. izdatelstvo „Neofit Rilski“ [Тодорина, Д. (2005). *Мениджмънт на класа*. Благоевград: Унив. издателство „Неофит Рилски“].

- Carmichael, P., Fox, A., Mc Cormick, R., Procter, R. & Honour, L. (2006). Teachers' networks in and out of school. *Research Papers in Education*, Vol. 21 No. 2, pp. 217 – 234.
- Fontaine, R., Yang, Ch., Burks, V. (2009). Loneliness as a partial mediator of the relation between low social preference in childhood and anxious/depressed symptoms in adolescence. *Dev Psychopathol*, National Institute of Health.
- Kubiak, Ch. & Bertran. J. (2010). Facilitating the development of school-based learning networks. *Journal of Educational Administrationm*, Vol. 48 Iss: 1, pp. 31 – 47.
- Rokach, A. & Brock, H. (1996). The causes of loneliness. *Journal of Human Behavior*, 33, 1 – 11.
- Rokach, A. & Brock, H. (1998). Coping with loneliness. *Journal of Psychology*, 132, 107 – 128.
- Rubenstein, C. M. & Shaver, P. (1982). *The experience of loneliness*. In: L. A. Peplau and D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*. New York: John Wiley and Sons, 206 – 223.

NETWORK COLLABORATION – CONDITION TO OVERCOME THE CHILD'S LONELINESS

Abstract. This scientific work presents an analysis of the concept and the manifestation of child's loneliness and best practices in this area. On this basis it provides a developed model for network collaboration between organizations and institutions to deal with loneliness in children of preschool and school age.

✉ **Ms. Alexandra Kovacheva, Assist. Prof., PhD student**
South-West University "Neofit Rilski"
Blagoevgrad, Bulgaria
E-mail: alekskovacheva@swu.bg